

Pôda trojčlennosti

Rudolf Steiner

prvý krát zverejnené v časopise „Trojčlennosť sociálneho organizmu“ v novembri 1919

z nemeckého originálu preložil Andrej Szolgay

Na myšlienke trojčlennosti je tým podstatným to, že na sociálne pomery hľadí bez straníckej a triednej zaujatosti, vychádzajúc zo stanoviska vyjadreného otázkou: Čo je potrebné robiť v súčasnej dobe vývoja ľudstva, aby sme dospeli k forme spoločenského organizmu, ktorá umožní život? Kto to s úsilím o hľadanie odpovede na túto otázku myslí vážne a úprimne, ten nemôže bez povšimnutia míňať podobné skutočnosti, ako je tá, že v modernej dobe dospel hospodársky a politicko-právny život do ničivého rozporu. Triedne rozvrstvenie ľudstva, v ktorom v súčasnosti žijeme, povstalo z hospodárskych základov. V rámci hospodárskeho vývoja sa jeden stal proletárom, iný podnikateľom, niekto ďalší zase pracovníkom duchovnej kultúry. Socialisticky zmýšľajúci ľudia budú neúnavne klásť túto skutočnosť do popredia svojich požiadaviek, aby sa potom tieto požiadavky v pozadí javili ako niečo samozrejme. Pritom sa nemyslí na to, že záleží na rozpoznaní toho, prečo má hospodársky život možnosť mohutne pôsobiť na rozvrstvenie ľudstva. Človek nevidí, ako sa toto rozvrstvenie uskutočnilo kvôli tomu, lebo voči hospodárskemu pôsobeniu nestál žiadny politicko-právny protiklad, ktorý by proti nemu pôsobil. Ľudia boli prostredníctvom hospodárskeho kolobehu postavení na pôdu, ktorá ich izolovala. Mohli sa vžívať len do pomerov, ktoré im boli poskytnuté hospodárením. Jeden už viac nechápal druhého. Nemohol sa s ním dorozumieť, mohol už len dúfať, že ho prehlasuje alebo premôže pomocou toho, kto stál na rovnakej pôde. Z hĺbky vývoja ľudstva nevzišiel žiaden politicko-právny život, ktorý by mohol spájať izolujúce sa ľudské skupiny. Človek nevidel, že pokračovanie myslenia na základe starých politicko-právnych podnetov odporuje novším hospodárskym silám.

Lenže nie je možné hospodáriť tak, ako to nutne vyplynulo z pomerov posledných dvoch storočí, a zároveň pri tom nechať ľudí dôjsť do sociálnych situácií, ktoré zodpovedajú mysleniu vychádzajúcemu z politicko-právnych základov typických pre predchádzajúce obdobia. Človek by však tiež nemal dúfať, že triedne rozvrstvenie, ktoré vzniklo bez moderného politického úsilia, by mohlo tvoriť východisko pre novú podobu spoločenského organizmu. Je samozrejme, že triedy, ktoré sa cítia ako utláčané, toto tvrdenie neuznajú za oprávnené. Ich príslušníci hovoria: Máme tu už viac ako pol storočia nové politické úsilia. V mojich „Hlavných bodoch sociálnej otázky“ tvorí sa dôkaz, že to tak nie je, podklad pre ďalšie myšlienky charakterizujúce sociálne budovanie. Karl Marx a jeho prívrženci síce povolali ľudí jednej triedy do boja, ale dali týmto ľuďom len myšlienky naučené od príslušníkov tej triedy, ktorá mala byť zvrhnutá. Preto by nevzniklo nič nové ani vtedy, keď by boj mohol viesť ku koncu, ktorí si mnohí želajú, ale zostalo by tu len to staré – s ľuďmi vo vedení, ktorí patria k inej triede, ako tí, ktorí zastávali vedenie doteraz.

Tento úsudok o skutočnosti síce vôbec nevedie k myšlienke trojčlennosti, ale on má pre túto myšlienku pripraviť cestu. Kým tento úsudok neosvieti dostatočne veľké množstvo ľudí, bude vôľa naďalej pokračovať v chcení vyžmýkať zo starých politicko-právnych myšlienok podnety, ktoré majú byť vhodné pre hospodárske pomery súčasnosti. Bez tohto osvietenia sa ľudia zľaknú trojčlennosti sociálneho organizmu, pretože na ňu natrafia prostredníctvom svojho navyknutého spôsobu myslenia.

Je pochopiteľné, že v dobe, ktorá priniesla tak veľa nezdravého, sa ľudia obávajú náročnej požiadavky myslenia zrodeného z hĺbok ľudského života. Mnohí sa cítia touto dobou stiesnení a pochybujú o moci tvorivých ideových síl. Oni „čakajú“, kým „pomery“ samotné nevytvoria priaznivejšiu situáciu. Ale „pomery“ nikdy nevytvoria nič iné, ako to, čo im bolo vštepené ľudskými myšlienkami.

Avšak ani najlepšie idey – tak hovoria mnohí –nemôžu predsa prakticky nič dokázať, keď sú odmietnuté životnými pomermi. Práve s touto námietkou počíta myšlienka trojčlennosti. Vychádza z úsudku, že ani bezmyšlienkovitá prax, ani nepraktická idea, nemôže dospieť k životaschopnému sociálnemu organizmu. Preto táto idea neposkytuje nejaký program v starej forme. Takých programov tu máme dostatok, aby sme zistili, že oni síce sú myslené „dobro“, „ušľachtilo“ alebo „duchaplné“, avšak skutočnosť ich odmieta. Idea trojčlennosti počíta v hospodárskej oblasti so skutočnosťami modernej doby danými prírodou a ľudským životom. Počíta s právnym vedomím ľudstva, ktoré sa vyvinulo v priebehu storočí. A počíta s duchovným životom, ktorý stavia do sociálneho organizmu ľudí chápujúcich a podporujúcich jeho životné podmienky, takže bude pre neho vytvorená možnosť existencie. Domnieva sa, že rozumie tomu, ako budú môcť v nejakom sociálnom organizme ľudia spolupôsobiť tak, že z tohto spolupôsobenia vzniká niečo, čo nemôže dosiahnuť nejaký abstraktný program.

Kto nechce vidieť tento principiálny rozdiel medzi ideou trojčlennosti a myšlienkami obvyklých programov, ten sa nenechá presvedčiť o jej plodnosti. Ona je reálnou ideou, pretože nechce život tyranizovať podľa programov, ale najskôr sa snaží vytvoriť pôdu, na ktorej môže slobodne vyrásť taký život, z ktorého sa rozvinú sociálne podnety. Otázky súčasnosti a blízkej budúcnosti nie sú otázkami založenými na intelektu, avšak ony musia vyplynúť z toho života, ktorý sa ešte len uskutoční. Súčasné ľudstvo vlastne zatiaľ sociálne otázky iba tuší. Ich skutočná podoba vyjde najavo vtedy, keď sa vytvorí taká štruktúra sociálneho organizmu, v ktorej tri životné sily prítomné v ľudstvom bytí budú môcť pozdvihnúť svoju pravdivú skutočnosť z inštinktívneho pociťovania do vedomého myslenia. Mnohé z toho, čo je v súčasnosti vyslovené, vyvoláva dojem nezrelosti zoči-voči skutočnému poznaniu života. A potom niekto hovorí, že ľudia nie sú zrelí dávať svojmu životu podobu podľa ideí. Nie, ľudia budú zrelí pre odpovede, keď pred nich budú predstupovať otázky samotné, nezahalené prastarými predsudkami.

Tak vidí súčasnú situáciu ten, kto preniká k idey trojčlennosti na základe prežitia plnej skutočnosti. A bol by rád, aby sa na základe tohto pohľadu konalo. Slová však dostatočne zmenia až vtedy, keď sa z nich zrodí čin.